

Topraksızlar Hareketi ve Kürt Özgürlük Mücadelesinde Alternatif Yaşam ve Ekoloji: Tartışmalar/Karşılaştırmalar*

Özlem Yeniay¹

Kapitalizm, üretici olmayanların, emekçiler tarafından üretilen artı değere el koydukları toplumsal ilişkiler sistemi olarak ifade edilebilir. İlk olarak mekânı “çitleyerek” başlattıkları “el koyarak birikim” süreci, giderek doğal kaynakların sömürüsü, türler arası hiyerarşi ve tahakküm ile tüm ekosistemin sömürüsüne dönüşmüştür. Kapitalizmin ilksel birikim sürecindeki ana kaldıraç ve temel ekonomik güç ise şiddettir (Federici, 2014, 96). Şiddet, beraberinde zor yoluyla el koyma, mülkiyet, ilişkili güç gruplarını ve bu ilişkiler etrafında kümelenmiş sınıfları getirmiştir. Toplumsal gruplar sınıf olarak tanımlanırken genelde üç ortak özellik ve deneyimden bahsedilmektedir. Bunlardan birincisi iktidardır; yani yöneten sınıflarla yönetilen sınıfları birbirinden ayıran emek süreci üzerindeki kontrol ve/veya farklı toplumsal alanlardaki hakimiyettir. Sınıflar ayrıca mülkiyet yapısına göre ayrılırlar ve üretim araçlarının mülkiyeti üzerinden “‘artı emeği üreten’ ile ‘buna el koyan’ kimdir?” sorusu yardımıyla tanımlanırlar (Graham-Gibson, 2007, 115).

Artı emeği üreten ile bu emeğe el koyan sınıfların hakimiyeti bağlamında ulus devletler, kapitalizmin temel paradigmalarından birini oluşturmaktadır. Ulus devlet, farklılığın dikkate alınmayıp aynılaştırmanın esas olduğu, dolayısıyla teklik üzerinden inşa edilen ve ulus adı verilen hâkim grupların denetimine bırakılan yönetim ve

* Bu yazı yazarın Brezilya’da Topraksızlarla bir yıl kalarak aldığı politik eğitim ve 2013-2016 yılları arasında Kürt Özgürlük Hareketi içinde ekonomi ve ekoloji alanında yaptığı çalışmalara ve deneyimlerine dayanmaktadır.

¹ Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi doktora öğrencisi

iktidar ilişkileri bütünüdür. Bu süreç ilk olarak savaş ve katliamlarla aynılaştırma ve teklîge karşı direnenleri yok etme, daha sonra ise uzlaşan ya da uzlaşmak durumunda bırakılan gruplar üzerinde sömürü ve talan düzeni kurma olarak özetlenebilir.

Ulus devletlerin yaratılmasında savaşlar kadar endüstriyelleşme de büyük rol oynamıştır. Latin Amerika'da 16. yüzyılda başlayan kolonizasyon tarihi, gücün, büyük toprakların ve iş gücünün konsantre edilerek tek elde toplanması, küçük üreticilerin topraklarına ve iş gücü olarak da kendilerine el konulmasının tarihidir. Endüstriyelleşmenin Ortadoğu coğrafyasına göre çok daha erken başladığı bu topraklarda, endüstriyel tarıma açılan alanlarda yaşayanlar yerlerinden, kültürlerinden ve tarihlerinden edilirken, Kürdistanlılar gibi Ortadoğu'daki savaşlarla topraklarından olanlar da ayrı bir coğrafyada olmalarına rağmen yine aynı sistemin yarattığı yıkımla kendi topraklarını terk etmeye zorlanmış ve yeni yerleşim alanlarına, yani kentlere doğru sürüklenmişlerdir.

Bugün her zamankinden daha iyi anladığımız gerçek şu ki, kırsal yaşam alanlarımızdan sürülüp sömürülmeden önceki ile kente göçle başlayan hikayelerimiz, yeryüzünün herhangi bir köşesindekiyle benzerdir. Farklı coğrafyalarda dillendirilse de anlatılan bizim hikâyemizdir. Üretim araçlarından mahrum olanlar, göç ve kentleşmeyle birlikte hem yaşama hem de vazgeçilmez olan sağlıklı gıda hakkından mahrum bırakılmışlardır. Gıda artık emeğimiz karşılığında satın alamayacağımız kadar değerliyen, kendi işgücümüz ise yerlerinden edilen, sürülen, sömürülen milyonlardan dolayı "değersizdir". Zorunlu göçler ile birlikte mülksüzleştirilen ve kendi ihtiyaç ekonomilerinin dışına atılan yığınlar, kentlerde kapitalist ekonominin dişlileri arasında sıkışıp kalmaktadır.

Kapitalist modernitenin kentleşme ve endüstriyelleşme ile dayattığı tekçi, merkezîyetçi yapılar ve bu hiyerarşi içinde yaşayan bağımlı öznelerin özgürleşmesi için sorunun bir bütün olarak ortaya konması; bütünsel bir yaklaşımla ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda toplumsal dönüşümü öngören alternatifler üzerine yoğunlaşılması gerekmektedir. Bu noktada, bir döngü olarak ekoloji -Murray Bookchin'in deyişiyle "birinci doğa"- ve bütünsel bir ekoloji hareketi bize bu toplumsal dönüşümü sağlayacak, iyi bir yaşamı yeniden inşa etmemize imkân tanıyacak kararlar ve sisteme dair bir izlek sunabilir.

Her ekolojik mesele aynı zamanda toplumsal bir meseledir. Aslında, göreceğiniz gibi, günümüzdeki ekolojik altüst oluşların hemen hepsinin temel kaynağı toplumsal altüst oluşlardır. Dolayısıyla bugün, ciddi bir çevre hareketinin kavrayışlı, entelektüel açıdan tutarlı ve çevreyle yakından ilişkili olması isteniyorsa, onun toplumsal ekolojiye dayandırılması gerekmektedir (Bookchin, 2013, 34).

İnsan ve diğer canlı türlerinin birlikte varoluş biçimlerinin, çeşitlilik ve farklılıkları içinde ekosistemin diğer parçalarının birbirleriyle bir bütün olarak üretme ve yaşama olanaklarını yeniden mümkün hale getirecek pratiklerini ortaya koymak, iyi bir yaşamın idamesi için vazgeçilmezdir.

Bu yazıda, yüzyıllardır sömürü ve yıkım politikalarının en ağır biçimlerine maruz kalmış iki coğrafya olan Latin Amerika ve Kürdistan ile bu coğrafyalarda ağır yıkımlara karşı ortaya çıkmış iki örgütlü mücadele olan Topraksızlar Hareketi ile Kürd Özgürlük Hareketi'nin (KÖH) ortak noktaları ve kapsayıcı birer ideolojik model olarak ekoloji perspektifleri, teorik ve pratik inşa süreçleri devam eden alternatif kurumlar ekseninde tartışılacaktır. Topraksızlar Hareketi ile KÖH'ün ekoloji perspektifini mücadelelerinin merkezine yerleştirirken hangi kurumsal araç ve yapıları kullandıklarına ve somut olarak yaşama geçirilmiş pratiklerine bakılacaktır.²

Her iki hareket de ekolojiyi, doğala ve yerle dönüşü, kapitalizme alternatif ekonomik ve toplumsal modelleri ve bu modellerin örgütlenmesini mücadelelerinin merkezine almaktadır. Topraksızlar Hareketi, 1980'li yıllardan beri küçük çiftçiliğe dayalı tarımsal ekonomi modeli ve tarım reformu talebi ile mücadele yürütmektedir; KÖH içerisindeki ekoloji tartışmaları ise on beş yıl önce, hareketin ulus devletten vazgeçerek demokratik konfederalizm fikrini benimsemesi ile yerinden yönetim ve yerelin güçlendirilmesi ihtiyacı çerçevesinde ortaya çıkmıştır.

2 Topraksızlar Hareketi ile KÖH arasındaki ortaklıklara bakılırken iki hareketin içinde doğdukları ve geliştikleri sosyopolitik bağlamların önemli bazı farklılıkları da göz önünde bulundurulmalıdır. Nitekim Topraksızlar Hareketi son 12 yılda Brezilya'da sol hükümet ve devlet tarafından desteklenirken, Türk Devleti Kürdistan ve KÖH üzerinde soykırıma varan yıkıcı politikalar geliştirmektedir. Bu farklılık, gerek hareketlerin gelişim seyri ve mücadele biçimleri gerekse de bunların dayandığı sosyopolitik ve sosyoekonomik bağlamların da temel belirleyicileridir. Dolayısıyla bu makale hem daha geniş ve detaylı hem de farklı birçok çalışmanın konusu olabilecek bir meseleye giriş niteliğinde okunmalıdır. Nitekim makalenin konusu aynı zamanda yazarın doktora çalışması olacaktır.

Topraksızlar: Agro-ekoloji ve Gıda Bağımsızlığı Ekseninde Mücadele

Marx'ın Fransız Devrimi'nden öğrendiği şey, yoksulluğun, birinci dereceden siyasi bir güç olabileceğiydi.
(Arendt, 2012)

1984 yılında ilk ulusal kongrelerini yaparak ortaya çıkan Topraksız Kır İşçileri Hareketi, 1970'lerin sonlarında topraklarına el konulan ve yaşam alanlarından sürülen topraksız ailelerin mücadelesi ile başlar. Brezilya'da topraklar, 17. ve 18. yüzyıllar boyunca büyük toprak sahipleri arasında bölüştürülürken, bu alanlarda yaşayan yerli (*indigenous*) toplulukların büyük çoğunluğu Avrupalı sömürgeciler tarafından katledilmiş ve yerlerine Afrika'dan getirilen milyonlarca köle yerleştirilmiştir. Büyük toprak sahipleri tarafından şiddet ve zor yoluyla el konularak alınan topraklar ise ancak 1950'li yıllarda endüstriyel tarıma açılarak buralarda uluslararası pazar için tarımsal üretim yapılmaya başlanmıştır. Zamanla mono kültür (tek ürün) üretim modeline geçilmiş ve bu model, ucuz emekle birlikte toprak ve doğal kaynakların ağır düzeyde sömürsünü de beraberinde getirmiştir. Zira daha önce de belirttiğimiz gibi doğa, birbirine bağımlı, çeşitli ve çoklu yapıların döngüsel varlığı halinde zuhur etmektedir. Hız ve kâr amacıyla türler arası uyum ve harmoniye dışarıdan yapılan müdahalelere son verildiğinde -ki topraksızların durumu buna örnektir- aslında insanın bir parçası olduğu yaşam zincirinin kendisinin sekteye uğratılması, hatta yıkımı söz konusu olmaktadır.

Bookchin, ekolojik bir toplumun inşası için “kavrayışlı ve tutarlı bir teori ve hiyerarşik oligarşiler karşısında kurumsal koruma sağlayan hedefleri açıkça belirlenmiş bir örgütlenmenin” (2014, 19) olmazsa olmaz olduğundan bahseder. Nitekim endüstriyel tarımın yaygınlaşması ile birlikte bu sömürü düzeninin “mağduru” haline gelen topraksız köylüler, otuz iki yıl önce Brezilya'nın güneyinde başlattıkları mücadelelerini, bugün isyan ve örgütlenme hattını genişleterek tüm Latin Amerika ve hatta çiftçi örgütleri üzerinden Avrupa ve Ortadoğu'ya kadar ulaştırdılar. Topraksızlar, kurdukları kamp ve yerleşim bölgelerinde inşa ettikleri kolektif üretim alanları, alternatif üretim anlayışı, kooperatifler, kendi eğitim birimleri ve

organizasyonlarıyla, toprak işgali ile başladıkları mücadelelerini sistematik ve kurumsallaşmış bir yapıya dönüştürdüler.

Topraksızlar ismi, toprak işgali ile yerleştikleri milyonlarca dönüm arazi üzerinde tarım toplulukları halinde yaşayan, kolektif yaşam üretim ilkelerini benimsemiş iki milyon insanı tanımlamaktadır. Çoğu devlete ait araziler olduğundan mülkiyet hakkı bulunmayan köylüler, ancak işgallerle birlikte toprağın kullanım haklarını elde edebilmişlerdir. Söz konusu araziler üzerindeki yerleşimlerin hepsi henüz kolektif üretim ve yaşam modelini benimsemiş köylülerden oluşmamakla birlikte, nihai hedef bunun sağlanması ve tüm politik çalışmaların bu yönde yapılmasıdır. Topraksız köylülerin, biri işgalden önce yerleştikleri kamplar, diğeri ise işgalden sonra yaşamaya başladıkları araziler olmak üzere iki alanda yaşamlarını inşa ettikleri söylenebilir. Bu alanlar, son on iki yılda verdikleri politik mücadele ve tüm kıtada sağladıkları sol ittifak sonucunda 2003 yılında iktidara gelen İşçi Partisi (*Partido dos Trabalhadores*) döneminde oldukça genişlemiştir. İşçi Partisi iktidarı süresince üniversitelerle ortak eğitim programları, devlete bağlı farklı kurumlarla ortak projeler ve ürün alım programları geliştirilmekte, böylece pazar içinde alternatifler yaratılmaktadır.

Toprak işgali ile başlayan alanlarda örgütlenmenin iki ana prensibi, tarımsal üretimin örgütlenmesi ve kendi kendine yeterli toplulukların oluşturulmasıdır. Topraksızlar, önce kamplardaki çekirdek aileleri organize ederek işe başlamaktadır. Bu çekirdek grupların sayıları arttığında birlikler kurulmakta, birliklerin bağlı olduğu bölgeler eyaletlerin parçası olmaktadır. Yönetim mekanizması, işgali yapan ve işgal edilen topraklara yerleşenlerin kendi kendilerine yetmeleri, ihtiyaç ekonomilerini kurmaları ve bu ekonomik birim etrafında yan yana gelmeleri ilkesine dayanmaktadır. Henüz hepsinde gerçekleşmemiş olsa da en eski ve büyük yerleşimlerde üretim kooperatifleri kurulmuştur ve bu kooperatiflerde tamamen agro-ekolojik üretim yapılmaktadır. 1998 yılından beri agro-ekolojik prensiplerle tarım yapan ailelerin sayısı bugün 100.000'e ulaşmış durumdadır. Topraksızlar, 2010 yılında yapılan kongrede pedagojik model olarak doğal tarım yöntemleriyle üretim yapan küçük çiftçi ailesinin geçimlik ekonomi modeli olarak tanımlanan agro-ekolojik modeli ulusal mücadele planı olarak belirlemiştir. Bu minvalde,

topraksızlara katılmanın öncelikli koşulu işgale katılım, yani mülksüzlerin kendi ihtiyaçları için üretim yapabileceği topraklara sahip olmasıdır. Bu topraklar üzerinde bankalardan ve sermayeden bağımsız üretim yapılabilmesi için yerel bilgiye erişim ve bununla bağlantılı olarak köylü bilge çiftçilerin yeniden yetiştirilmesi, en güçlü örgütlenme aracı olarak kabul edilmektedir. Örgütlenme çalışmalarının temelinde ise bu amaçla geliştirilmiş bir eğitim modeli olan “*Educação Campo*” yer almaktadır. Bu eğitim modeli, kırsal alanın kendi ihtiyaç ve gerçekliklerine göre geliştirilmiş bir pedagojik formasyona işaret eder. *Educação Campo* ile egemen sistemin ekonomik, kültürel ve sosyal ilişkilerinin ortaya çıkarılması ve kırsal-sınıfsal bilgi ve pratiklerle karşı-örgütlenme formlarının geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Paul Freire’nin “Ezilenlerin Pedagojisi” (2016) çalışması ise formasyonun çatısını oluşturmaktadır.

Agro-ekolojik Formasyon

Agro-ekoloji, akademik bir terim olarak ilk defa Rus agronomist Basil Bensen tarafından 1930'lu yıllarda, ticari kültür bitkilerinin yetiştirilmesinde ekolojik metotların uygulanması bağlamında kullanılmıştır. Ekolojik prensiplerin tarım alanında kullanımı anlamına gelen agro-ekoloji, 1960'lara gelindiğinde Almanya ve Fransa'da bilim dalı olarak kabul edilmiştir. 1980'lere kadar bir hareket olarak tanımlanmazken, bu yıllara gelindiğinde bir bilim dalı olarak kabul edilmenin yanı sıra, özellikle Latin Amerika ve Amerika Birleşik Devletleri'nde toplumsal ilişkiler ve tarımsal üretim etrafında şekillenen alternatif toplumsal modeller bağlamında da tartışılmaya başlanmıştır. Özellikle Brezilya için agro-ekolojinin temelleri bilimsel çalışmalardan değil, çeşitli mücadele grupları ve hareketler etrafında geliştirilen geleneksel tarım pratiklerinden doğmuştur. 1970'li yıllarda ortaya çıkan bu hareketler, tarımda gerçekleşen hızlı modernleşme ve endüstriyel tarım pratiklerine karşı geleneksel aile tarımının yanı sıra, otonomi ve gıda güvenliğini de destekleyen alternatif tarım hareketleri olarak ortaya çıkmışlardır.³

Topraksızların örgütlenme modellerinin merkezinde pedagojik formasyon yer alırken, bu pedagojinin temelinde ise yerelliğin öğrenilmesi bulunmaktadır. Bir politik ekonomi eğitimi olarak yerel/bölgesel bilginin toplanması ve aktarılması, toprakla ilişkilene ve üretim süreçlerine katılımın sağlanması ile bireysel ve toplumsal dönüşümün gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir. Topraksızlar için yerelin ve kendi sınıfının bilgisine hâkim olmak, Gramsci'nin deyimıyla "organik entelektüellerin" yetiştirilmesi, iktidarın ve egemenlerin elindeki pozisyonların tersine çevrilmesi anlamına gelmektedir (Meek, 2015).

Topraksızların Brezilya genelinde üç büyük enstitüsü, 2.000 kadar ilk/ortaokulu ve agro-ekoloji eğitimi veren çok sayıda okulları bulunmaktadır. Topraksızlar Hareketi'nde politik eğitimin amacı, direnişi ve organizasyonu sürdürülebilir kılacak kadroların yetiştirilmesidir. Bu eğitim programı ise politik ekonomi (agro-ekoloji), tarih felsefesi ve Marksist materyalizmden oluşmaktadır

3 <http://www.agronomy-journal.org/articles/agro/abs/2009/04/a8122/a8122.html>

(Yeniay, 2015). Eğitimin temelinde yer alan agro-ekoloji, ekolojik prensipler ve pratiklerle doğal tarım yöntemleri kullanılarak geçimlik tarıma dayalı alternatif bir yaşamın örgütlenmesidir.

Agro-ekoloji, tarımsal üretime dayalı topluluk ekonomileri ve gıda bağımsızlığı üzerine odaklanmış, toplumsal dönüşüm için gerekli bütünsel yönetim ve kullanım anlayışına vurgu yapan bir üretim modelidir. Sürdürülebilirlik, yerel bilgi ve üretim, yerel çevrenin dengelenmesi ve çeşitliliğinin korunması, yenilenebilir kaynakların kullanımının artırılması, küçük çiftçiliğin desteklenmesi ve doğal tarım teknikleri üzerine yoğunlaşmaktadır. Agro-ekolojinin önemli hedeflerinden biri ekolojik ilişkilerin kendi içindeki tamamlayıcı özelliğinden faydalanarak, dışarıdan müdahalelerin minimize edilmesini sağlamaktır. Bu noktada pestisitlerin, toksik madde ve tarım kimyasallarının kullanımına son verilerek bir yandan banka ve kredilere bağlı üretim modelinden uzaklaşılırken, aynı zamanda herkes için sağlıklı gıdaya erişimin mümkün hale getirilmesi hedeflenmektedir. Bu üretim modeli, bir yandan yerel bilgi ve değerler ile yerel üretim ve gıdanın tüketilmesi prensipleri üzerinden inşa edilirken, diğer yandan yerli halkın kendi karar alma ve uygulama mekanizmalarını harekete geçirmesine dayanmaktadır. Bu bağlamda, halkın yeniden yetkilendirilmesi otonomi ilkesini de beraberinde getirmektedir.

Teknik bilgi ya da uygulamaya dayalı diğer tarım modellerinden/ çalışmalarından farkı, kapitalizm ve neoliberalizmin yapısal ekonomik modellerine karşı antikapitalizmi savunan, insanın ve doğanın sermayeden bağımsızlaşmasını, küçük aile çiftçiliğini ve kadın katılımını esas alan bütüncül bir model önermesidir. Aile ölçeğinde üretim, toprak ve üretimle kurulan ilişkinin boyutları dolayısıyla biyo-çeşitliliğin ve toprağın korunması, kendisi için üretim yapan aile fertlerinin sağlıklı beslenmesi ve yerel ekonomilerin canlanması anlamına gelir. Aile ölçeğinde üretim bu bağlamda “çevreyi koruma” ya da “doğal/organik tarım” ile ifade edildiği gibi kısmi, sınıfsal ve teknik iyileşme ya da iyileştirme perspektiflerinin çok ötesine geçmektedir. Bu aynı zamanda sosyal adalet, yerel kültürlerle saygı, ekonomik bağımsızlık ve toplumun/toplulukların kendi üretim biçimleri ve yaşamları üzerindeki otonomilerini de kapsamaktadır.

Agro-ekolojik üretim modelinde üretim bir döngü olarak kabul edilir. Ürünler ve üretim araçları da dahil olmak üzere sistem içindeki tüm

üyeler birbirini tüketen değil besleyenler zinciri olarak düşünülür. Buna göre, hayvanlardan sebzelere, ağaçlardan rüzgâra kadar tüm doğal elementler dışarıdan müdahalelere gerek duymadan birbirini besleyen, uyumlu türlerin yan yana getirilmesi bilgisi temelinde üretim pratiğine dönüştürülür.

Bugün Latin Amerika ve Avrupa'daki agro-ekoloji uygulamaları, milyonlarca insanı besleyecek düzeyde ürünü ve hatta sürdürülebilir üretim koşullarını sağlamaktadır. Son yıllarda kongrelerinde alınan kararlarla yalnızca Topraksızlar değil, *La Via Campesina* gibi büyük tarım örgütleri, sendikalar ve alternatif yaşam inşa eden hareketler, ideolojik ve politik hat olarak ortaya çıkmaya ve bir mücadele cephesi olarak inşa edilmeye başlanmıştır. Böylece, bu hareketlerle kapitalist iktisadi anlayış ve pratiklerden uzaklaşılırken, ekolojik olarak sürdürülebilir yeni bir “sistem inşası” gerçekleştirilmektedir.

Topraksızlar örneğinde görüldüğü gibi, önce üretim için somut koşulları hazırlayan ve bunun için kredi ya da uzman desteği gibi hiçbir kapitalist müdahaleye ihtiyaç duymayan küçük ölçekli çiftçi toplulukları ya da aileler bir araya getirilirken, zaman içinde bu gruplar üretim güçleri ve araçlarını birleştirerek kooperatifleşmeye teşvik edilmektedir. Toprağa dönüşle üretim ve üretim süreçleriyle yeniden başlayan ilişkilene; toprak üzerinden diğer canlı türleri, yaşamsal kaynaklar ve ürünün kendisiyle kurulan ilişki de kooperatifler aracılığıyla yeni toplumsallaşma formlarını beraberinde getirir. Sosyal ağların yeni bir ekonomik model ile yeniden inşası, Marx'ın kapitalist üretim süreçlerinin bir sonucu olarak ortaya koyduğu “yabancılaşma” sorununa da bir çözüm üretmektedir. Bu bağlamda, agro-ekoloji alternatif bir ekonomi önerirken aynı zamanda toplumsal anlamda bir “tedavi” ve “iyileşme” sürecini de ifade etmektedir.

Her alanda kolektivite ve politik teknik formasyon omuz omuza ilerlemek zorundadır. Zira var olan sisteme karşı sistematik ve organize bir mücadele yürütülmeden kaybedilenlerin geri alınması ve sistemin değiştirilmesi mümkün olmayacaktır. Bu nedenle, kaybettiklerinin müsebbibi sınıf, yenilmesi gereken birincil düşman olarak mücadele içinde net biçimde ortaya konmaktadır. Sınıf mücadelesi perspektifi, üretim ilişkileri bağlamı ve anti-kapitalist mücadele olmaksızın

ekoloji etrafında yürütülen tartışmaların yetersiz kalacağı açıktır. Bu nedenle agro-ekoloji; yerele dönüş, toplumsalın yeniden inşası, kolektivite ve politik formasyon perspektifi, biyo-çeşitlilik, kültürel çeşitlilik gibi toplumsalın çokluğunu ve yerelliğini koruma ve hatta var olanı tersine döndürme politikasıyla organik tarım ya da permakültür gibi tarım yöntemlerinden de ayrılmaktadır.

Üretim koşulları, araçları ve süreçlerindeki değişim, aynı zamanda pazar konusunda alternatif yaratma ve mücadeleyi ulusal ve enternasyonal düzeye yükseltme gerekliliğini de beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda *La Via Campesina*, Latin Amerika'dan Hindistan'a, Avrupa'dan Ortadoğu'ya kadar agro-ekolojik tarım yapan küçük çiftçiler ile onların bağlı oldukları yerel ve ulusal düzeydeki örgüt ve sendikalar arasındaki ağları enternasyonal boyuta taşımak amacıyla örgütlenmektedir.

Brezilya'da pedagojik formasyon ve enternasyonal mücadelenin yükseltilmesinin yanısıra, mücadelede dikkate değer diğer başka bir nokta ise solun iktidarda olduğu on iki yıl 2003-2016 yılları süresince geliştirilen program ve projelerdir. Topraksız çiftçilerle yaptığım görüşmelerde, çiftçilerin çoğu bu devlet programlarının ve devlet alım garantisinin üretime devam etmeleri konusunda en önemli faktör olduğunu belirttiler. Özellikle Güney Brezilya'daki kooperatifler, bu programlar sayesinde son on yılda üretim ve dağıtım kapasitelerini genişletmiştir.

İşçi Partisi (PT) ile Ortak Geliştirilen Devlet Destek Programları

Brezilya'da aile tarımının desteklenmesine ilişkin programlar 2000'li yıllarla birlikte başlamıştır. Esas talep tarım reformunun gerçekleştirilmesi iken, devletle ortaklaşa geliştirilen bu programlarla agro-ekolojik üretim yapan küçük çiftçilerin desteklenmesi ve sayılarının artırılması hedeflenmiştir. PPA (Gıda Alım Programı), PNAE (Milli Okullar Gıda Programı), PRONAF (Aile Tarımını Güçlendirme Milli Programı), Gıda Güvenlik Ekipleri ve Ekipmanları, Aş Evleri, Topluluk Mutfakları, Gıda Bankası bu programların en önemlilerindedir.

PNAE (Programa Nacional de Alimentação Escolar - Milli Okullar Gıda Programı) / 2009⁴

Federal yasa ile okulların yaptıkları alımların %30'unun küçük aile tarımı yapanlardan alınması şartı getirilmiştir. İlk olarak 1955'te başlatılmakla birlikte, 2009'da kapsamı genişletilerek bütün devlet okulları ve oradaki yetişkinleri de kapsayan bir programa dönüştürülmüştür.

PAA (Programa de Aquisição de Alimentos - Devlet Gıda Alım Programı) / 2003⁵

Program aile çiftçiliği ya da küçük ve agro-ekolojik üretim yapan çiftçilerin ürünlerinden direkt kazanç elde ederek sabit ve garanti gelir sağlanması, sosyal organizasyonların (dernek ve kooperatifler) desteklenmesi, kentlerde ve kırsalda sağlıklı beslenme ve gıda güvenliğinin, kaliteli ürünlerin ve gıda çeşitliliğinin desteklenmesi, biyo-çeşitliliğin korunması ve kurtarılması ve agro-ekolojik üretim sisteminin cesaretlendirilmesi amaçlarını taşımaktadır. Buna göre stoklar, yemek sepeti, bağışlar ve satışlar olarak kendi içinde bölünmektedir. En çok alımı yapılan ürünler bahçe bitkileri, meyveler, tahıl ve yağ bazlı tohumlardır. Ancak bal, süt, balık, et, tohum gibi ürünlerin alımı da yapılmaktadır.

Program bakanlıklar ve belediyeler gibi tüm devlet kurumlarını kapsamaktadır. Bakanlıklara bağlı üniversiteler, hastaneler ve okullar gibi kamu kurumlarının minimum %30'u olmak üzere gıda alımlarını küçük üreticiden yapmaktadır. Özellikle PT'nin yani iktidar partisinin yönetimindeki alanlarda bu alımların %100'ü küçük üreticiden yapılmaktadır.

PRONAF (Programa de Fortalecimento da Agricultura Familiar - Aile Tarımını Güçlendirme Programı) / 2006

Bu programın üç temel hedefi şu şekildedir:

4 Pronaf, <http://www.fnde.gov.br/programas/alimentacao-escolar/alimentacao-escolar-apresentacao>, Erişim Tarihi: 12 Ekim 2016.

5 Segurança Alimentar e Nutricional – SESAN Institucional, <http://mds.gov.br/aceso-a-informacao/perguntas-frequentes/seguranca-alimentar-e-nutricional/aquisicao-de-alimentos-da-agricultura-familiar>, Erişim Tarihi: 12 Ekim 2016.

- Biyo-çeşitliliğin korunması
- Kırsal topluluklar, aile çiftçiliği ve geleneksel gruplar için ek gelir kaynaklarının yaratılması
- Ekolojik olarak sürdürülebilir ormancılık faaliyetlerinin yürütülmesi

PRONAF; üretim, işleme, pazarlama ve tüketim alanlarını kapsamaktadır. Bu program ile geri dönüşümsüz kredilerin sağlanması, teknik destek, PRONAF'a bağlı çiftçilerin kırsal alanda sayılarının artırılması ve minimum fiyat ve alım garantisinin sağlanması amaçlanmaktadır. Üye çiftçilerin gözetmeleri gereken temel prensip ise toprağın sürdürülebilir kullanımı ve ekosistemin yerel bitki örtüsünün korunmasıdır. PRONAF kapsamında üretim yapan çiftçilere kırsal krediler de dağıtılmaktadır. Örneğin, en son 2008 yılında altyapı ve makinelerin uyumlu hale getirilmesi için bu krediler verilmiştir.

Tarım Alanlarının Düzenlenmesine İlişkin Devlet Programları

APP (Area de Preservação Permanente - Kalıcı Koruma Alanları)

Kalıcı Koruma Alanları; tarım alanı ya da yerel bitki türlerinden ziyade su kaynakları, peyzaj, coğrafi denge, biyo-çeşitlilik, fauna flora, toprak ve insan sağlığının korunması amacıyla ayrılmış alanlar olarak geçmektedir. Bu alanların toplam arazi yüzölçümünün %40'ını kapsaması gerekmektedir.

SAF (Agrofloresta - Tarımsal Ormancılık)

Agro-forest olarak ayrılan bu alanlar, tarıma ayrılan da dahil, tüm tür ve alanların doğal olarak yeniden yapılanması, yüksek yoğunluğun korunması ve biyo-çeşitliliğin artırılması amacıyla orman kalması gereken alanlar olarak belirlenmiştir. Yetiştirilen ağaç ve meyveler, yerel ekosistemi koruyucu ve destekleyici işlev görmektedir. Program, her tarımsal arazi üzerinde tarımsal faaliyeti destekleyici ormanlık alanların yaratılması ve korunmasını zorunlu kılmaktadır.

Kürt Özgürlük Hareketi'nde Yerele Dönüş: Ekoloji ve Ekonomik Öz Yönetim

1980'li yıllarla birlikte, Türkiye'de baskıcı ulus devlet politikalarına karşı başlatılan Kürt Özgürlük Mücadelesi kendisini Marksist Leninist bir örgüt olarak tanımlamış ve bağımsız bir ulus devlet (bağımsız, birleşik, sosyalist Kürdistan) idealini benimsemiştir. 1990'lı yıllara kadar ulus devlet ideali etrafında bir mücadele perspektifi ve örgütlenme modeli geliştiren hareket, 90'ların ortalarında temelleri atılan, ancak 2000'lerden sonra yönetim sisteminden ekonomiye kadar bütünsel bir dönüşüm öngören farklı bir mücadele perspektifi benimsemeye başlamıştır.

Ortadoğu dahil farklı coğrafyalarda kapitalizmin ana kaldıracı, merkezi ve baskıcı yönetimlerin temel aracı olan ulus devlet ideolojisinden vazgeçilmesi ile birlikte, son on beş yıldır KÖH tarafından tartışılmaya devam edilen "Demokratik Konfederalizm" modeli geliştirilmeye başlanmıştır. Bir merkezi iktidar ve yönetim modeli olarak ulus devlet ve onun kurumlarının kapitalizm ile ilişkisinin eleştirilmesi hem bu yönetim modelinin terk edilmesi hem de yeni ekonomik ve toplumsal yapılanmalar ile farklı bir modelin inşasının gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Nitekim Öcalan, üzerinde tartışılıp geliştirilmesi için, sadece Kürdistan değil tüm Ortadoğu ve dünya için önerdiği demokratik konfederalizmin taslak ilkelerini şöyle sıralar:

1. Zagros ekosisteminde tarım devrimi oldu. Bu tarım devrimi temelinde 19. yüzyıl başlarına kadar gelindi. 19. yüzyıl başlarında sanayi devrimi oldu. Sanayi devrimi ikinci devrimdir. Bu ikinci devrim ulus devletin oluşmasında rol oynadı. Ulus devlet 20. yüzyıl sonlarına doğru toplumsal gelişmenin, demokrasi ve özgürlüğün önünde en ciddi engel durumuna geldi.
2. Ulusların kendi kaderini tayin hakkı devlet kurma hakkı olarak anlaşıldı. BM modeli yürümüyor, ulus devletler ciddi bir engeldir. Körfez savaşı ve Irak'taki durum bunun kanıtıdır.
3. Bundan çıkışın temel yolu geniş kapsamlı tanımını yapacağımız Demokratik Konfederatif sistemdir. Ulus devlete göre gelişen küresellik değil. Zaten ulus devlet aşıyor; küreselleşme ulus devleti de aşıyor. Emperyalizm yeni model koyamıyor, sistem krizi derinleşiyor.

4. Tek alternatif demokratik konfederalizmdir. Piramit tarzı bir örgütlenme modelidir; söz, tartışma ve karar topluluklarıdır. Tabandan gelen delegeler, en üste kadar, tepede bir koordinasyonu oluşturur. Delegeler bir yıllık halkın memurları gibi olur.

5. Ortadoğu'nun çözümü için de demokratik konfederalizm geçerlidir. Kapitalist sistem, emperyal güçlerin dayatmaları demokrasiyi geliştiremez, ancak demokrasiyi istismar edebilir. Tabandan gelişen demokratik seçeneği egemen kılmak esastır. Toplumsal temelde etnik, dini, sınıfsal farklılıkları gözetilen bir sistemdir.

6. Kürdistan içinse kendi kaderini tayin etme hakkı milliyetçi temelde devlet kurmak değil, siyasi sınırları sorun yapmadan, sınırları esas almadan, kendi demokrasilerini kurma hareketidir. İnan'da, Türkiye'de, Suriye'de, hatta Irak'ta oluşacak bir Kürt yapılanmasındaki tüm Kürtler bir araya gelerek federasyonları, birleşerek üst konfederalizmi oluşturur.

7. Asıl karar yetkisi köy, mahalle, şehir meclis ve delegelerindedir, dolayısıyla halkın ve tabanıdır (Öcalan, 2005, 28).

Tartışmaya açılan ilkelerden de anlaşılacağı üzere devletin yıkılıp yerine yeni bir merkezi sistemin kurulması yerine reform ve devrimin birleştirildiği, reformdan başlayıp devrime doğru yol alan bir çizgi benimsenmiştir. Bu çizgi bizi aynı zamanda yeni bir topluma götürecektir. Nitekim “yeni toplum”un yaratılmasında lokomotif işlevi görecek önemli adımlardan biri olan demokratik konfederal sistemin özellikleri, yine Öcalan tarafından kaleme alınan taslak metninde kısaca şöyle belirlenir: Farklı ve çok katmanlı siyasi oluşumlara açıktır. Ahlaki ve politik topluma, demokratik siyasete ve öz savunmaya dayanır. Genelde hegemonyacılığa, özeldede ideolojik hegemonyacılığa yer yoktur. Süper hegemonik güç denetimindeki ulus-devletlerin BM’li (Birleşmiş Milletler) birlik anlayışına karşılık, ulusal toplumların Dünya Demokratik Konfederal Birliği’nden yanadır (2005, 29).

Abdullah Öcalan’ın, fikirleriyle tanıştıktan sonra “Demokratik Konfederalizm” ve yerinden yönetim ideolojisini geliştirdiği Bookchin, bu sistemi Lenin ve daha birçok düşünürün başvurduğu “ikili iktidar” terimiyle açıklarken, devleti ortadan kaldırmak yerine

işlevsiz kılmak gerektiğini söyler. Buradan hareketle Öcalan, “Üniter devletlerin bizim demokratik konfederal hukukumuzu tanımaları halinde, biz de onların hukukunu tanırız. Şu şartla: İran, Irak, Türkiye, Suriye bizim konfederal hukukumuzu tanıdıkaça, biz de onlarınkini tanır, uzlaşya gideriz” (2005, 28) demekte ve bu yaklaşımı KÖH’ün taktiksel değil, stratejik dönüşümünün merkezine yerleştirmektedir. Nitekim Akkaya ve Jongerden, Demokratik Konfederalizm ve Demokratik Özerklik kavramlarının organizasyonel bir perspektif olmanın ötesinde Kürtlerin mücadelelerine politik oryantasyon sağladığını belirtmektedirler (2013, 190).

2005 yılında, daha önce Öcalan’ın çağrısı üzerine PKK’yi yeniden kurmak amacıyla oluşturulan Yeniden İnşa Komitesi, yayınladığı taslak metinde PKK’nin reel sosyalizm ile ulusal kurtuluşçu anlayış yerine, Öcalan’ın formüle ettiği “Demokratik, Ekolojik ve Cinsiyet Özgürlükçü Toplum Paradigması” çerçevesinde mücadele edeceğini belirtir. Komite, PKK’nin “devlet odaklı, iktidar amaçlı, milliyetçi ve savaşa endekli bir parti” olmayacağını “tüm parçalarda Kürt sorununun çözümünü, demokratik esaslara dayalı olarak, tüm ulusu konfederatif temelde ve komşu halklarla dayanışma ve özgür birlik dahilinde” örgütlemeyi amaçladığını duyurur.⁶ Bu bildirgeye göre, Ortadoğu için tek çıkış ulus devlet ve küreselleşme yolundan hızla çıkılarak, yerine gücünü yerel/yerinden yönetim modelinden alan ve halkların katılımcı olduğu, karar alma mekanizmalarının güçlendirildiği modellerin geliştirilmesidir.

KÖH içerisindeki “Demokratik Konfederalizm” çağrısının ardından modelin inşasına yönelik teorik ve pratik çalışmalar hız kazanmıştır. Atılan ilk adımlardan biri, 4-21 Mayıs 2005 tarihleri arasında toplanan Kongra-Gel Genel Kurulu’nun, Öcalan’ın önerdiği demokratik konfederalizm ilkelerini benimsediğini açıklaması ve bu bağlamda yeni bir örgütsel model olarak Kürt hareketinin tüm fragmanlarının yürütücüsü işlevi kazanacak *Koma Civakên Kurdistan’in* (KCK – Kürdistan Topluluklar Birliği) kuruluşunu duyurmasıdır.

2007’de ilk toplantısı gerçekleştirilen Demokratik Toplum Kongresi (DTK), Demokratik Konfederalizm’in inşası için gerekli örgütlenme

⁶ Toplum ve Kuram Dergisi, Kürt Hareketi’nin Kronolojisi (1999-2010), Sayı 5, s. 36-37.

modeli ve kurumlar üzerine çalışmaya başlamıştır. Bu minvalde geliştirilen “Demokratik Özerklik Projesi” kapsamında sekiz boyut ortaya konulmuş ve çalışmalar bu alanlarda yoğunlaşmaya başlamıştır. Siyasal, hukuksal, öz savunma, kültürel, sosyal, ekonomik, diplomasi ve ekoloji olarak belirlenen bu boyutlarda Kürdistan toplumunun hangi prensipler etrafında örgütleneceği ortaya konulmaktadır. Demokratik Özerklik Projesine göre ülke bütünlüğü içinde kalınarak, bölge halklarının maksimum düzeyde söz ve yetki sahibi olması amacı ile kendi kurumlarını oluşturmaları ve tüm farklılıkları ile beraber kendilerini özgürce ifade edebilmeleri sağlanacaktır.

Bu yeni sistemde Demokratik Konfederalizm ve Demokratik Özerklik bir yönetim modeli olarak ortaya çıkarken, bununla beraber yeni ekonomi modeli de yavaş yavaş belirmeye başlamıştır. Ekonomik Öz Yönetim olarak adlandırılan bu modele göre diğer alanlarda olduğu gibi halkın üretim alanında da merkezden bağımsızlaşması hedeflenmektedir. Kürdistan’ın farklı yerlerinde, görece küçük boyutlu girişimlerle teorik ve pratik altyapısı oluşturulmaya çalışılan bu modelin daha somut ve kapsayıcı bir şekil alması için, 8-9 Kasım 2014’te, Van’da, yaklaşık iki yılda hazırlanan Demokratik Ekonomi Konferansı gerçekleştirilmiştir. Öncesinde Kürdistan’ın farklı yerlerinde gerçekleştirilen ve bir yıla yayılan sekiz çalıştayın sonuçlarının ele alındığı konferansta, ekolojik yaklaşımın genel bir çerçeve olarak kabul edildiği söylenebilir. Ekonominin toplumsallaşmasından enerjiye ulaşımın toplumsal adalet çerçevesinde düzenlenmesine, ekolojik-ekonomik tarım modelinden sağlık ve ulaşım kadar birçok noktanın ele alındığı konferans sonuç bildirgesi örgütlenme ile bitirilmiştir. “Konferans bileşenleri tüm bu ilke ve yaklaşımlar çerçevesinde; demokratik, kadın özgürlükçü, ekolojik komünal bir ekonominin inşa süreci için komünler, meclisler, akademi ve kongreler tarzında örgütlenmeyi benimsedi.”⁷

Konferans bildirgesinde de görüleceği üzere yeni örgütlenme ve mücadele perspektifinin ekonomik modeli temel kuramsal çerçevesini “demokratik, ekolojik ve kadın özgürlükçü komünal

7 ‘Demokratik Ekonomi Konferansı’ sonuç bildirgesi açıklandı, <http://imc-tv.net/demokratik-ekonomi-konferansi-sonuc-bildirgesi-aciklandi/>, Erişim Tarihi: 12 Ekim 2016.

ekonomi” değerleriyle ifade etmektedir. Bu bağlamda ekonomi, ekolojik değerler etrafında, yerinden yönetim mekanizmalarının inşası ile yeniden şekillendirilmelidir. Bu model içinde endüstriyalizm reddedilirken endüstri ve teknolojik gelişmelerin gerekli biçimde kullanılması önerilmektedir. Sakınılması gereken ise sınıfsal karakteri olan, tekelci endüstriyalizmdir. Burada endüstriyalizmin ideolojik, militarist ve sınıfsal yönüne vurgu yapılmaktadır. Endüstriyalizm, kâr ve sanayi ilişkilerinin hegemonyası altındaki emtia konusuna dönüşmüş toplumsal alanların yeniden dönüştürülmesi için *komünal ekonomi* önerilmektedir. Buna göre eko-ekonomi ve eko-endüstri, tüm toplumsal faaliyetlerde göz önünde bulundurulmalı, tarım ve köy toplumu yeniden canlandırılmalıdır. Tarım ve köy topluluklarının yeniden canlandırılması, kentlerde de ekotoplulukların oluşturulması, kentlerin kendi yerel özelliklerinin göz önünde bulundurulması ve kâr amacının kontrol altında tutulması; kentteki işsizlik sorununu merkezine alan faaliyetlerin gerçekleştirilmesi amacıyla teorik-etik ve pratik-ahlak ile özünde sosyalist bir toplumun inşası hedeflenmektedir (Öcalan, 2009). Bu bağlamda halk meclisleri, komün ve kooperatiflerin inşası son birkaç yılda hız kazanırken üretimin toplumsallaştırılması ekonomik öz yönetimin gerçekleştirilmesinin yolu olarak ortaya çıkmaya başlamıştır.

Kent konseyleri ile birlikte, DTK öncülüğündeki yerel yönetimler ekoloji komisyonlarının, Mezopotamya Ekoloji Hareketi'nin (MEH), özellikle Van, Diyarbakır ve Mersin'de aktif çalışan kadın kooperatiflerinin (Eko-Jin) ve Diyarbakır tarım komününün kurulması Bakur'da ekonomik öz yönetim inşası amacıyla yürütülen önemli çalışmalar olarak sayılabilir. Ayrıca komün ve kooperatif çalışmalarının hızlanmasını sağlayacak bir araştırma kooperatifi olan KED (Kadın Emek Doğa) Araştırma Kooperatifi de 2016'da kurulmuştur.

İlk kongresini Nisan 2016'da Van'da gerçekleştiren MEH, Kürdistan'da ekoloji alanında çalışan ve bir ağ üzerinden hareket eden grupların 2015'te sosyal bir harekete evrilmesiyle kurulmuştur. Ekolojik yıkıma ve özellikle bölgede gerçekleştirilmeye çalışılan yatırım projelerine, neoliberal politikalara, kalkınma anlayışına, enerji ve maden politikalarına, suların ticarileşmesine karşı mücadele ederken

ekolojik, anti-kapitalist ve alternatif bir toplumun inşası için çalışmalar yapılmaktadır. Hareket kentlerdeki ekoloji komisyonları ve belediyelerle ortak çalışmalar yürütmektedir. Ancak ilk kongrelerinde özellikle Van gibi büyük kentlerdeki ekoloji komisyonları üyeleri çok ciddi ekolojik problemlerin önünü alamadıklarını, komisyon ve hareketin çalışmalarının zaman zaman yetersiz kaldığını vurgulamışlardır. MEH'in ilk kongresinde alınan kararlar ise kısaca şöyle özetlenebilir:

-Ulusal ve uluslararası ekoloji hareketleri ile düşünsel, örgütsel ve eylemsel bir bütünleşme sağlanması, tahribatlara karşı ortak ağlar geliştirilerek ortak eylemlerin geliştirilmesi;

-Yaşam için vazgeçilmez olan enerji, su, orman, toprak, kentleşme, tarım-tohum, teknolojiye yaşanan zihinsel, fiziksel ve ideolojik tahribatlara karşı, konferansta kabul edilen Mezopotamya ekoloji hareketi politikaları çerçevesinde mücadele ve yeni yaşamı inşa etme kapsamında mücadelenin yükseltmesi;

-Kürdistan'da kent yerleşimlerini yıkan, ormanları yakan sisteme karşı mücadele, buralarda yaşanan ekolojik tahribatları teşhir etme, tahribat haritasını çıkarma ve raporlama;

-Kürdistan'da yıkılan, yakılan kentlere yönelik diğer ekoloji hareketlerine de çağrı yapılarak eylem ve çalışmaların planlanması, bu kentlerde oluşturulmuş dayanışma platformlarına aktif katılımın sağlanması;

-Kürdistan'da enerji ve güvenlik politikaları sonucunda yok olmak tehlikesiyle karşı karşıya kalan kültürel ve doğal alanlar olan Hasankeyf, Diyarbakır Sur, Munzur vadisi, "Geliyê Godernê" vb. değerlerin korunması ve yıkım karşıtı mücadelelerin sürdürülmesi;

-Kürdistan'da bir ekolojik modelin inşa edilmesi;

-Ekoloji kapsamında basın yayın organlarında düzenli programların yapılması, süreli yayınların çıkarılması ve ekoloji akademilerinin kurulması;

-Tüm Kürdistan'da ve Ortadoğu'da örgütlenme ağını yaygınlaştırma ve

-Hukuksal mücadelelerin yürütülmesi.⁸

MEH'in ilk kongresinde kurulması kararlaştırılan Ekoloji Akademilerinin ilkiyle ilgili çalışmalar yine 2016 yılı içinde Van Belediyesi'nin alan tesis etmesiyle bir pratiğe dönüşmeye başlamıştır. Bu bağlamda, genelde "yeni toplumun", özelde ise demokratik, ekolojik, cinsiyet özgürlükçü paradigmanın pratik inşasına dair metodolojiyi üretecek olan akademilerin kurulması hedeflenmektedir. Hayata geçirilmeye çalışılan bu pratikler toplumsal inşanın ekoloji boyutu için son derece büyük önem teşkil etmektedir. Bunun nedeni bu akademilerin yerelin bilgisinin üretilmesi, yerel ekonomilerin geliştirilmesi, müşterek ekonomik ve sosyal alanların yeniden inşasına dair "alternatif bilginin üretim mekanları" olarak tasarlanmalarıdır.⁹ Yerel yönetimlerle koordinasyon halinde yürütülen bu çalışmalar belediyelere kayyum atanmasıyla yapılan müdahale ile aksaklığa uğrasa da ilkinin bir yıl içinde tamamlanması planlanmaktadır. Düzenli toplantılarını sürdüren Ekoloji Akademileri Komisyonu, ilk aşamada hem yerel yönetim kadrolarının hem de doğrudan ya da dolaylı olarak ekolojiyle ilgili alanlarda çalışanların "eğitim" almasını ve kurulacak akademilerin teorik ve pratik çalışmaların merkezi haline gelmesini hedeflemektedir.

Katılımcı radikal demokrasi, komünal toplum ve ekonomi kavramları Rojava deneyimi bağlamında çok önemli politik araçlar ve güçlü birer ideolojik yönelime işaret etse de Kürdistan için henüz ekolojinin ekonomi ve üretimle ilişkisi pratikte net olarak ortaya çıkmış değildir. Mücadele yöntem ve pratikleri içinde bu yönlü sistematik ve organize bir yapı ile karşılaşmamaktadır. Teorik olarak sorunlar ve nedenleri net olarak ortaya konulmakla birlikte, pratikte kentleşme, sanayileşme, endüstriyelleşme eğilimi gibi çok ciddi problemler göze çarpmaktadır.

Kürdistan'da devam eden savaş koşulları çalışmaların ilerleyişini güçleştirirken sınıfsal bir yarılmının ortaya çıkmaya başladığı da göz ardı edilmemesi gereken bir gerçek olarak karşımızda durmaktadır. Kürdistan kentlerinde yaşayan esnaf ve iş adamları, her ne kadar

8 Yazarın MEH'in Mart 2016'da yapılan ilk kongresine katılımı ve sonrasında birlikte yürütülen çalışmalarından sağlanan verilerdir.

9 Yazarın, Ekoloji Akademileri Komisyonu'nun Ekim 2016'da başlayan çalışmalarını sırasında edindiği gözlemlere dayanmaktadır.

ideolojik olarak hareketin ve mücadelenin destekçisi konumunda olsalar da ekonomik ayrıcalıklarının koruma ve iyileştirme istemeleri sistem içinde demokratikleşmenin sağlanmasından yana olmalarını kaçınılmaz kılmaktadır.

Sonuç yerine

Hem Topraksızlar Hareketi hem de KÖH için ortak hedef, ekolojinin “süreklilik ve bir döngü içinde birbirini var eden oluşlar” prensibini inşa sürecindeki alternatif toplumsal sistem içine taşıyabilmektir. Kapitalizmin artı değer ve kâr uğruna arkasında bıraktığı pek çok anlamda geri dönüşü(mü) olmayan meta üretimi; ihtiyaç karşılığı olmayan ya da ekosistem içinde yarar gözetmeyen üretim biçiminin değiştirilmesi hedeflenmektedir. Devrim, yani “*re-volution*” kelimesinin kendisi dönüş, devran, dairesel dönüş anlamına gelmektedir (Koselleck, 2004). Bu bağlamda devrim doğal döngüyü sürdürülebilir kılmak anlamına gelmektedir.

Topraksızlar, tarım reformu talebi ve agro-ekolojik üretim modeli ile büyük toprak sahiplerinin sömürüsü altındaki toprak ve kaynakların, toprak üzerinde yaşayan ve üretim yapan çiftçilerle el değiştirmesi ve küçük ölçekli tarımsal üretim yapan toplulukların esas alınması temelinde mücadelelerini yükseltmektedir. Topraksızlar, ekonomik modelin değiştirilmesi ile toplumsal yaşamın bunun üzerinden örgütlenmesi yoluna giderken, KÖH yönetim modelinin değişmesine öncelik vererek mücadele hattını yerelin yetkilendirilmesi, özgürlükçü belediyeçilik anlayışı ve komünal ekonominin inşası üzerinden çizmektedir. Çeşitlilik ekonomisine geçiş ve sistem içinde komün kooperatiflerin inşası ile dönüşümün gerçekleştirilmesi planlanmaktadır.

Her iki hareket de feminist ekoloji perspektifini benimserken, Topraksızlar ihtiyaçlar etrafında şekillenen geçimlik ekonomi modelini esas almaktadır.

Geçimlik ekonomilerin temel özelliği emeğin yaşama yabancılaşmadığı bir süreç olmasıdır. Çingeneler, göçebeler ve küçük üreticilerde görülebilecek geçimlik ekonomiler, kapitalizm için bir değer üretme amacı taşımayan ama üretken olan emek biçimleriyle var olurlar.

Mies'in Marx'tan aktardığı üzere bu üretim biçimine “üretken emek” adını vermektedir. Üretken emekte, doğal maddenin değışikliğıyle insanın yararı, yani insan ihtiyaçlarının karşılanması için gerekli maddenin üretilmesi söz konusudur. Doğal maddeler ihtiyaçların karşılanması için insan eliyle dönüştürölür ve mübadele edilir. Bu üretim biçimi, yani “geçimlik üretim” kapitalist artı-değer üretim süreci için yeterli değildir. Çünkü kapitalizmde sermayenin gerçekleşmesi için artı-değer üreterek çalışan emekçi üretken olarak kabul edilecektir (Mies, 2001).

Kimi Marksistlerin Bookchin ve liberter belediyecilik anlayışına getirdikleri eleştirilere benzer şekilde Kürt hareketinin reformizme kaymakla suçlanması ve devletin yıkılması yerine işsiz hale getirilmesi stratejisinin devrim mücadelesinden “sapma” olarak kabul edilmesi¹⁰, Topraksızların da karşı karşıya kaldığı ithamlardır.

İkili iktidar bu noktada oldukça önem kazanmaktadır; şöyle ki, Topraksızlar on iki yıl boyunca solun Brezilya'da iktidarda olduğu dönemde ikili iktidar benzeri bir pratiğı gerçekleştirmiş ve sol iktidar partisinin desteğıyle tabandan örgütlenme faaliyetlerine hız vermiştir. Ancak bugün gelinen noktada, solun sivil bir darbe ile iktidardan düşürölmesi Topraksızları ve diğer muhalif grupları daha radikal bir siyasete zorlamakta ve öz savunma tartışmalarının gerekliliğini ortaya koymaktadır.¹¹ Öz savunma Kürt Özgürlük Hareketi için de önemli bir yere sahiptir. Öcalan'a göre “temel toplumsal mesele, endüstriyalizm çağının savaş biçimi olarak ulus-devlet faşizmine karşı, ezilen sınıf-halk-ulusun öz savunma cephesinin geliştirilmesidir” (Aslan, 2016). Önümüzdeki günler mücadele ve inşanın gidişatı açısından her iki hareket için de oldukça zor bir süreç olacak gibi görünse de çıkış için tek alternatif, kapitalizmin yıkımı için mücadelenin yanısıra, yeni bir yaşamın inşası için süreklilik taşıyan bir mücadelenin yöntem ve araçlarının benimsenmesi ve yükseltilmesidir.

10 <http://devrimci proletarya.net/ocalanin-demokratik-konfederalizm-ve-komunalizmi-uzerine/>

11 <http://isyandan.org/makaleler/brezilya-halk-cephesi/>

Kaynakça

Akkaya, A.H. ve Jongerden, J. (2013). Confederalism and Autonomy in Turkey: the Kurdistan Workers Party and the Reinvention of Democracy. Zeydanlıoğlu ve Güneş (Ed.) The Kurdish Question in Turkey: New Perspectives on Violence, Representation and Reconciliation: Londra, Routledge, 186-204.

Arendth, H. (2012). Devrim Üzerine. İstanbul, İletişim.

Aslan, A. (2016). Demokratik Özerkliğe Ekonomik Özyönetim: Bakûr Örneđi. Birikim Dergisi, Sayı 325.

Bookchin, M. (2013). Özgürlüğün Ekolojisi (M.K. Coşkun, Çev.) İstanbul, Sümer.

Bookchin, M. (2014). Ekolojik Bir Topluma Doğru (A. Yılmaz, Çev.) İstanbul, Sümer.

Federici, S. (2012). Caliban ve Cadı: Kadınlar, Beden ve İlsel Birikim. İstanbul, Otonom.

Freire, P. (2016). Ezilenlerin Pedagojisi. İstanbul, Ayrıntı.

Gibson-Graham, J.K. (2007). (Bildüğimiz) Kapitalizmin Sonu: Siyasal İktisadın Feminist Eleştirisi (Z. Gambetti, Çev.) İstanbul, Metis.

Koselleck, R. (2004). Futures Past on the Semantics of Historical Time. New York, Columbia University Press.

Kürt Hareketinin Kronolojisi (1999-2011). (2011). Toplum ve Kuram Dergisi: Lêkolîn û Xebatên Kurdî, Sayı 5.

Meek, D. (2015). Learning as territoriality: The political ecology of education in the Brazilian landless workers' movement. The Journal of Peasant Studies, 42:6.

Mies, M. (2001). Dünya Ölçeğinde Ataerki ve Birikim (Y. Temurtürkan, Çev.) Ankara, Dipnot.

Öcalan, A. (2005). Demokratik Konfederalizm. Azadi Matbaası.

Öcalan, A. (2009). Demokratik Uygurluk Manifestosu II.: Kapitalist Uygurluk. Diyarbakır, Aram.

Yeniay, Ö. (2015). Florestan Fernandes Halk Okulu (ENFF). Mesele Dergisi, Sayı 106.

